

KEMPELEEN KUNTA

**Eteläisten alueiden osayleiskaava
LUONTOSELVITYS**

13.9.2022

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	2
2	KAAVA-ALUEEN SIJAINTI JA KUVAUS	3
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	3
3.1	Aineisto ja aiemmat selvitykset.....	3
3.2	Luontoselvitysten maastoinventoinnit 2022.....	4
4	KASVILLISUUS JA LUONTOTYYPIT	6
4.1	Yleiset kasvillisuusolosuhteet.....	6
4.2	Luonnonympäristö	6
4.2.1	Metsät ja suot.....	6
4.2.2	Viljelysalueet ja kulttuuriympäristöt	7
4.2.3	Vesistöt ja pienvedet	8
4.2.4	Inventoidut maankäytön muutoksen alueet.....	9
4.3	Arvokkaat luontokohteet	10
4.4	Uhanalainen ja alueellisesti merkittävä kasvilajisto.....	10
5	LINNUSTO	11
5.1	Pesimälinnusto	11
5.2	Suojelullisesti huomionarvoiset lajit ja linnustollisesti arvokkaat kohteet	12
5.3	Muuttolinnuston kannalta merkittävät alueet.....	14
6	ELÄIMISTÖ	17
6.1	Alueen yleinen eläinlajisto.....	17
6.2	Direktiivilajisto.....	17
	Lähteet	19

Pohjakartat © Maanmittauslaitos 2022

Valokuvat © FCG / Minna Takalo

LIITE 1: Arvokkaat linnustoalueet ja lajihavainnot

13.9.2022

1 JOHDANTO

Kempeleen kunnan eteläisille alueille on laadittavana osayleiskaava. Kaavan suunnittelualue on suu- relta osin ennestään kaavoitettua ja rakennettua aluetta sekä maanviljelyksessä olevaa aluetta. Kempeleen eteläisen alueen osayleiskaavan tavoitteena on ohjata tulevaa asemakaavoitusta, osoittaa aluevaraukset maakuntakaavassa esitetyle tavaraliikenteen terminaali-alueelle Kempeleen ja Limingan kuntarajan tuntumassa sekä päivittää Sipola-Rajakorven ja Niittyrannan osayleiskaava-alueita.

Tämä osayleiskaavoitusta palveleva luontoselvitys on alueen luontoarvojen nykytilan kuvaus ja se sisältää maankäytön muutoksen painopistealueille laaditun kasvillisuus- ja luontotyyppiselvityksen sekä pesimälinnustoselvityksen. Lisäksi koko kaava-alueelta on inventoitu viitasammakon ja liito-oravan esiintymistä. Laaditut luontoselvitykset täydentävät kaavoituksen aiemmissa vaiheissa suunnittelualueen eteläisemmille osille laadittuja (Pöyry 2018, 2019) luonto- ja linnustoselvityksiä. Tämä luontoselvitys on alueen nykytilan kuvaus, eikä sisällä kaavamutoksen vaikutusarviointia.

Luontoselvityksen maastotyöt sekä raportoinnin on laatinut FCG Finnish Consulting Group Oy:stä FM biologi Minna Takalo.

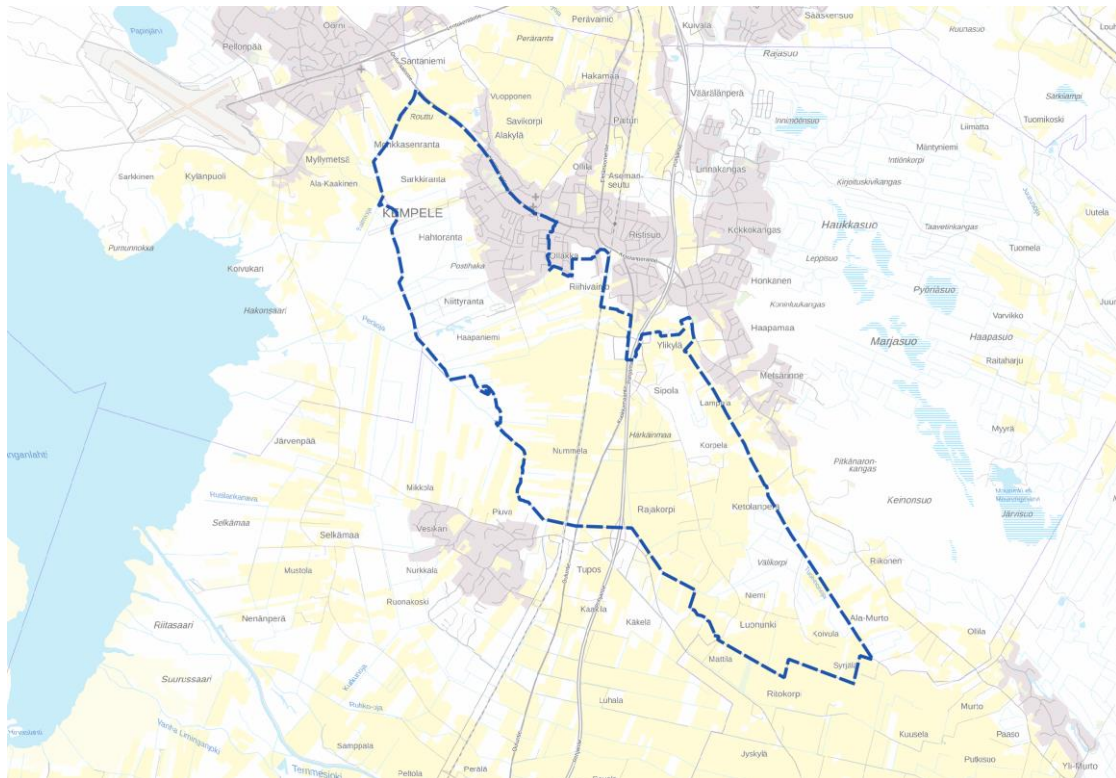

Rajakorventie

13.9.2022

2 KAAVA-ALUEEN SIJAINTI JA KUVAUS

Osayleiskaavan suunnittelualue sijaitsee Kempeleen kuntakeskuksen eteläpuolella, rajautuen etelässä Limingan kunnanrajaan ja lännessä Oulun kaupunginrajaan. Idässä alue rajautuu Ylikylä-Metsärinne-Murto alueiden asuinalueisiin sekä Tuohinonojaan. Suunnittelualueen laajuus on 2 977 hehtaaria.

Kuva 1. Kempeleen eteläisten osayleiskaavan sijainti. Pohjakartta MML 2022.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineisto ja aiemmat selvitykset

Kaavoituksen aiemmissa vaiheissa, kaava-alueen eteläosaan, ns. logistiikka-alueelle on laadittu seuraavat luonto- ja linnustoselvitykset:

- *Kempeleen eteläinen logistiikka-alue, Linnustoselvitys 2019 - Pöyry, 15.11.2019*
- *Eteläinen logistiikka-alue, Luonto- ja maisemaselvitys 2018 - Pöyry, 28.9.2018*

Lisäksi kaava-alueelle sijoittuu asemakaavan laajennuksen yhteydessä laadittu selvitys:

- *Kempeleen Tuohinonojan varren luonto-selvitys 2014 - Kempeleen kunta 2.7.2014*

Kaava-alueen eteläpuolelle sijoittuu Limingassa, Tupoksen alueen kaavoituksissa laadittuja seuraavia selvityksiä ja aineistoanalysejä:

- *Tupoksen Ankkurilahden asemakaavan laajennus, Luontoselvitys 2019. – Ramboll, 8.3.2019*

13.9.2022

- *Liminka, Tupos, asemakaavoitettavan Ankkurilahden laajennusalueen luontoselvitys 2010. - Natans Oy, 30.5.2010*
- *Liminka, Tupos, Ankkurilahden asemakaavoitettavan alueen luontoselvitys 2008. - Natans Oy 17.8.2008.*
- *Liminganlahden osayleiskaava, Luonto- ja maisemaselvitys 2011 - FCG Finnish Consulting Group Oy, 20.10.2011*

Kaava-alueen luontoarvojen ja lajihavaintojen tausta-aineistona on tiedusteltu lajitietokeskuksen aineistoja, kattaen kasvilajihavainnot aina 1970-luvulta lähtien, jotta alueen kasvillisuuden kasvupaikkojen historia hahmottuu vanhoista havaintotiedoista. Aineisto; Suomen lajitietokeskus (12.4.2022).

Lisäksi taustatietoina on tarkasteltu Metsäkeskuksen aineistoja (Suomen Metsäkeskus, avoin metsävaratieto 2.6.2022) kaava-alueella mahdollisesti olevista metsätalouden ympäristötukikohteista sekä metsäsuunnittelussa huomioiduista lakikohteista.

3.2 Luontoselvitysten maastoinventoinnit 2022

Kaava-alueelle päätettiin laatia täydentäviä luontoselvityksiä aiemmin alueen eteläosaan laadittujen lisäksi. Selvitysten painopiste on muuttuvan maankäytön alueilla (kuva 2). EU:n luontodirektiivin liitteen IV a lajiston osalta on tarkasteltu erityisesti viitasammakon esiintymistä kaava-alueella. Lisäksi on tarkasteltu kaava-alueen itäosan laajempia metsäisiä seutuja liito-oravan kulkuyhteyksien ja reviirien kannalta. Erillistä lepakkoselvitystä ei kaava-alueelle laadittu.

Viitasammakon esiintymistä on kuunneltu lajin inventointiohjeiden mukaisesti lämpiminä iltoina soidinaikaan. Lajia on kuunneltu 21.5. ja 24.5. painottaen inventointeja kaava-alueen länsiosaan, jossa on runsaasti Liminganlahteen yhteydessä olevaa kanavaverkostoa.

Liito-oravan esiintymiselle potentiaalisia kuusikoita on inventoitu jo alustavasti keväällä 2021 kaava-alueen yleispiirteisessä tarkastelussa. Lisäksi lajin inventointia toteutettiin kaava-alueelle 13.5.2021 toteuttamalla lajin inventointiohjeiden mukaisesti papanakartoitusta pääosin kaava-alueen itäosan kuusivaltaisiin metsiin.

Pesimälinnuston osalta on toteutettu aiemman kaava-alueen eteläosiin sijoittuneen pesimälinnustoselvityksen täydennyksenä kaavassa esitettävälle uuden rakentamisen alueille linnuston sovellettua kartoituslaskentaa. Menetelmällä on tarkasteltu alueita useina eri ajankohtina (6.5., 15.5., 21.5, 28.5. ja 11.6.) kevään ja alkukesän aikana. Sovelletujen kartoituslaskentojen perusteella on tulkittu näillä kaava-alueen osilla pesivä lajisto käyttämällä lintuatlaskartoituksissa ohjeistettua pesimävarmuusindeksiä. Lisäksi on tarkasteltu yleispiirteisesti koko kaava-alueen osalta pesimälinnuston lajikoostumusta sekä arvokkaamman lajiston painopistealueita. Lisäksi tietoa kaava-alueen ja sen lähialueen pesimälinnustosta on saatu muiden alueen luontoselvitysten aikana.

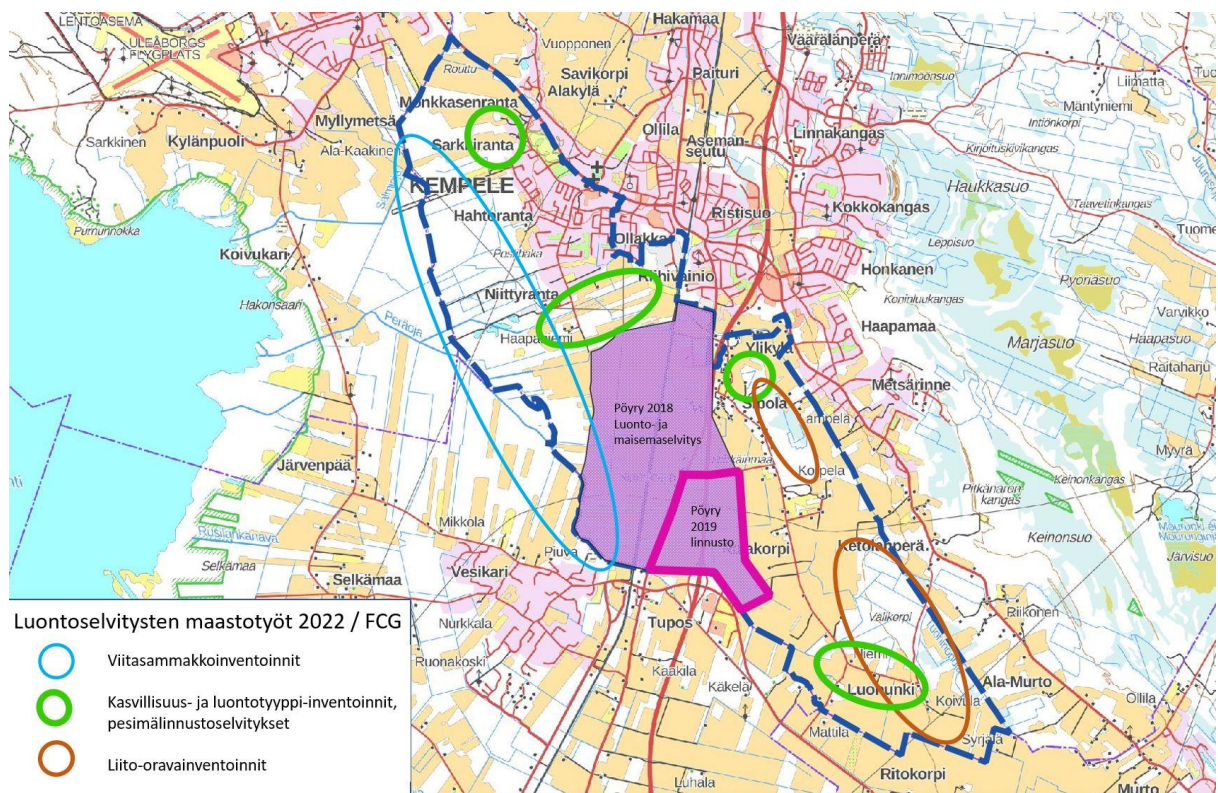
Muuttolinnuston osalta on tarkasteltu melko yleispiirteisesti Oulun seudun kerääntymisalueen osuutta kaava-alueesta maastossa syksyllä 2021 sekä keväällä 2022. Lisäksi on hyödynnetty kaava-työn aiemmissa vaiheissa toteutettua linnustoselvityksen kevät- ja syysmuuton seurannan tietoja (Pöyry 2019).

Alueella suoritettujen linnustoselvitysten (Pöyry 2019, FCG 2022) ensisijaisena tavoitteena on ollut selvittää kaava-alueen ja sen lähialueen pesimälinnuston yleispiirteet sekä suojellullisesti arvokkaan

13.9.2022

lajiston mahdollista esiintymistä ja lajistolle tärkeitä pesimäalueita. Kahlaajalajiston osalta on ollut käytettävissä Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskukselta mustapyrstökuirin Oulun seudun kannan seurantaan liittyvät, lajin lukurengastusten yhteydessä havainnoidut ja paikannetut pesäpaikkatiedot vuosilta 2014-2021 (tiedonanto, posti / Pessa, 6.9.2022).

Kaava-alueen kaikkien lajiryhmien maastoselvitysten aikana pyrittiin havainnoimaan suojellisesti arvokkaita lintulajeja, kuten Suomen luonnonsuojelulailla (20.12.1996/1096) ja luonnonsuojeluasetuksella (14.2.1997/160) uhanalaisiksi tai erityistä suojelua vaativiksi säädetyt lajit, EU:n lintudirektiivin liitteen I lajit (79/409/ETY) ja Suomen Punaisen kirjan uhanalaiset ja silmälläpidettävät lajit sekä alueellisesti uhanalaiset lajit (Hyvärinen ym. 2019). Koko kaava-alueelta ei ole aiemmin laadittu kattavia luonto- ja linnustoselvityksiä.

Kuva 2. Kaava-alueelle toteutettujen luontoselvitysten sijoittuminen kaudella 2022 sekä kaavatyön aiemmissä vaiheissa laaditut selvitykset (Pöyry 2018, 2019). Pohjakartta MML 2022.

13.9.2022

4 KASVILLISUUS JA LUONTOTYYPIT

4.1 Yleiset kasvillisuusolosuhteet

Kempele sijoittuu kasvimaantieteellisessä aluejaossa Keskipohjoiselle Pohjanmaan-Kainuun metsäkasvillisuusvyöhykkeelle (3a) ja soiden osalta Pohjanmaan aapasoiden sekä Suomenselän ja Pohjois-Karjalan aapasoiden vaihettumisalueelle. Alue lukeutuu Oulun Pohjanmaan eliömaakuntaan.

Kaavoitettava alue lukeutuu jatkumona Limingan lakeuden peltomaisemaan ja on alavaa, hiekkaista ja siltistä ns. muhosmuodostuman aluetta, jossa korkeuseroja ei juuri esiinny. Kaava-alueen etelä- ja länsiosissa on vahva maatalousvaikutus, alueen pohjois- ja koillisosat ovat sen sijaan asemakaavoitettuja taajama-alueita. Kaava-alueella varsinaiset kivennäismaan metsät ovat pinta-alaisesti vähäisempiä. Kasvillisuudessa on hyvin vahva viljelypainotus ja luonnonvaraisessa kasvillisuudessa pioneerilajiston osuus on suuri.

4.2 Luonnonympäristö

4.2.1 Metsät ja suot

Kaava-alueella on kohtalaisen vähän metsäisiä ympäristöjä, sillä viljelysalueet kattavat kaava-alueen pinta-alasta reilusti yli puolet. Havupuuvaltaisia metsätalouksikäytössä olevia metsäalueita sijoittuu kaava-alueen itäosissa Tuohinonkorven alueelle sekä Välikorven alueelle Rajakorven ja Luonungin välisellä alueella. Lisäksi pienialainen kuusivaltainen tuoreen ja lehtomaisen kankaan metsäkuvio sijoittuu Sipolan alueelle rautatien ja Kuokkamaantien välissä. Tuohinonkorven ja Välikorven alueilla talousmetsät ovat ojitettuja, pääasiassa entisiä aitokorpiä, joissa on rippeitä mustikkakorven ja metsäkortekorven muuttumista ojitetuissa metsissä. Pääasiassa alueilla on tuoreen kankaan tasaikäisiä, puustoltaan varttuneita talousmetsiä sekä mustikkaturvekankaita (Mtkg I). Osittain Sipolan alueen kuusivaltaisissa metsissä kasvupaikkatyyppi on lehtimaista kangasta. Tuohinonkorven alueella esiintyy viitteitä lehtokorpien esiintymisestä ennen ojituksia. Alueen kangasmetsätyypit ovat pääosin tuoreen kankaan mustikkatyyppiä (VMT) tai lehtomaisen kankaan metsäimare-mustikkatyyppiä (DMT). Koivuvaltaisissa rantametsissä esiintyy myös merenrantametsille tyypillistä ruohokanukka-metsäimare-mustikkatyyppiä (CoDMT), joka on pääosin ojitettua sukkessiometsien luhtaisuuden vuoksi.

Kuva 3. Kaava-alueen metsät vaihtelevat itäosien tuoreen- ja lehtomaisen kankaan kuusivaltaisista metsistä (vas.), alueen länsiosan lehtipuuvaltaisiin rantametsiin, joissa esiintyy luhtaisia korpimuuttumia ja ojitettuja lehtomaisia kankaita (oik.).

13.9.2022

4.2.2 Viljelyalueet ja kulttuuriympäristöt

Kaava-alueen keski- ja eteläosat ovat suurelta osin viljelysmaata. Aluetta halkoo Rajakorvessa suurjännitevoimalinja. Rajakorven ja Tupoksen välisellä alueella sekä Niittyrannassa osa pelloista on nykyisin hyvin pensoittuneita, eikä niitä viljellä aktiivisesti. Nurmipeltoja esiintyy kaava-alueella runsaasti. Härkänmaan ja Niitynmaan välisellä alueella on aktiivisemmin viljeltyjä nurmipeltoja, samoin alueen pohjoisosissa Monkkasenrannan-Routun alueella. Peltoalueen eteläosissa on jonkin verran viljapeltoja, mm. Niitynmaassa kaurapeltoja. Perunanviljelyä alueelle ei sijoitu.

Kaava-alueella on runsaasti asuinalueita, pihapiirejä ja tiestöä ja näitä alueita ei inventoitu. Varsinaisia hoidettuja perinnebiotooppeja tai sellaiseksi tulkittavia kohteita kaava-alueelle ei sijoitu.

Kuva 4. Kaurapeltoja Rajakorven ja Tupoksen välillä.

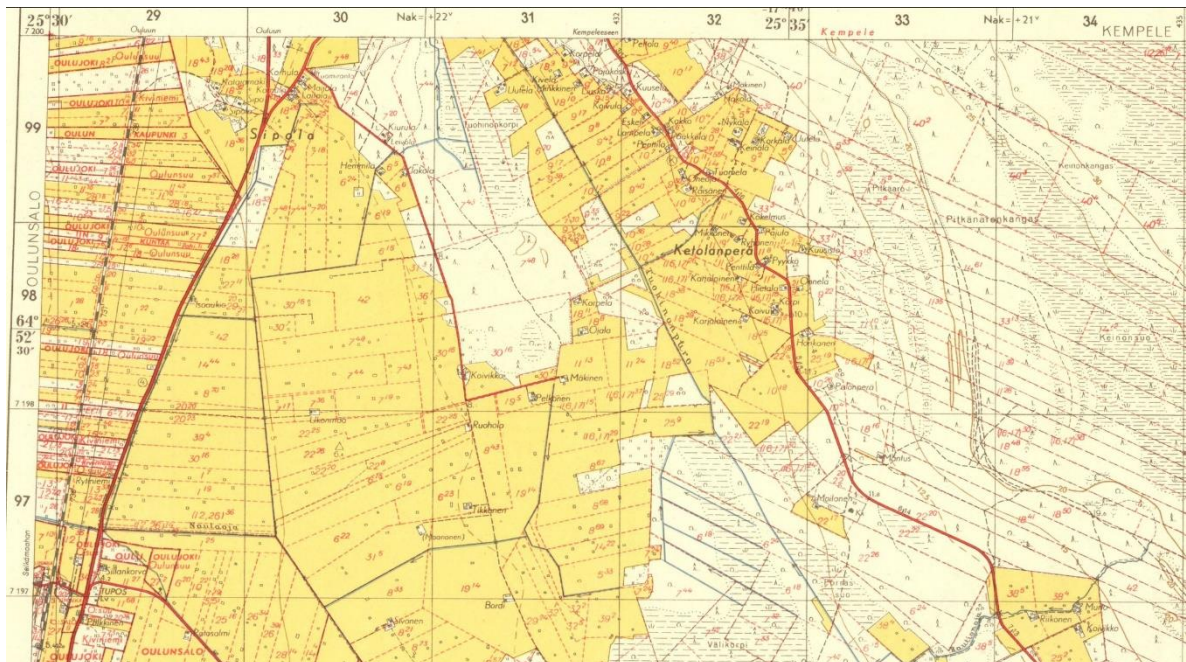
Kuva 5. Routun peltoalueita kaava-alueen pohjoisosissa Monkkasenrannassa.

13.9.2022

4.2.3 Vesistöt ja pienvedet

Kaava-alueelle ei sijoitu luonnontilaisia vesistöjä eikä vesilain 11 §:n määrittelemiä pienvesiä. Tarkastellulla alueella pelto-ojien ja kanavien verkosto on runsas. Samoin alueen länsiosissa kosteapohjaisen rantametsien ja pensaikkoluhtien ojaverkostoa on paljon.

Kaava-alueen itäosat rajautuvat Tuohinonojaan, joka virtaa kanavaksi kaivetussa uomassa Sipolan alueen pohjoispuolelta vedenottamon kautta, laskien Niittyrannan peltoalueiden läpi Peräojaan ja edelleen Liminganlahteen. Vanhan peruskartan osoittamana (kuva 6.) voidaan todeta, että Tuohinonoja (Tuohinonpuro) on jo 1950-luvulla oikaistu uomassa Luonungin ja Rajakorven välisellä alueella. Sipolan suunnasta Tuohinonojaan on laskenut luonnontilaisen kaltainen puro. Nykyisin Tuohinonkorven ojitetulla alueella ei Tuohinonojan sivupurouomaa ole havaittavissa.

Kuva 6. Tuohinonoja on jo vuoden 1952 peruskartassa peltoalueiden välisenä ojitusvesien kokoavana kanavana oikaistu. Ote MML:n vanhasta peruskartasta (© MML, vanhat painetut kartat).

Kuva 7. Tuohinonojan varrella on laajalti peltoalueita, joilla suojavyöhyke on paikoin hyvin kapea. Luontotyypeiltään edustavimmat suojametsät Tuohinonojan varrella esiintyvät Niittyrannan kapeilla metsäpalstoilla, Riihivainion länsipuolella.

13.9.2022

Nykytilassaan Tuohinonojan uomaa on pääosin oikaistu kanavaksi, mutta paikoin oja on alun perin luontaisesti uurtanut uomansa syvälle hiekkamaahan. Uoman varrella esiintyy vaihtelevan levyinen suojavaiohyke peltoalueilla. Metsäisillä seuduilla uoman varrella ei esiinny luonnontilaista puronvarsimetsää, vaan ojan varsi on normaalia talousmetsäkäytössä olevaa aluetta. Tuohinonojan varrella Niittyranassa esiintyy lehtomaisen kankaan ja paikoin puna-ailakkivaltaisen rantalehdon piirteitä, mutta puusto on tasaikäistä ja käsiteltyä, koivuvaltaista. Uoman ympäristöön ei ole jätetty virtavedelle tarvittavaa suojavaiohykettä kaava-alueen länsiosissa.

Kaava-alueen etelä- ja lounaisosat rajautuvat Naulaojaan ja Peräojaan. Kaava-alueen länsiosaan sijoittuu useita maatalouden vesiensuojelukosteikkona kaivettuja ojikkoalueen lampareita. Lisäksi kaava-alueen pohjoisosaan, Ollakan teollisuusalueella, sijoittuu vanhan tiilitehtaan alueen monttuja, joissa on vettä.

4.2.4 Inventoidut maankäytön muutoksen alueet

Sipola

Sipolan alue koostuu pienipiirteisistä, ei tehomaatalouskäytössä olevista peltoalueista, asuinalueista sekä kuusivaltaisesta metsäalueesta. Alueella on hevoslaitumia ja niittymäisiä peltoja sekä ympäristöltään perinnebiotoopin kaltaisia joutomaita ja pientareita, joilla esiintyy katajaa ja pihlajaa. Tuohinonoja virtaa Sipolan itäpuolitse hiekkaisen peltojen ja pienten metsäsaarekkeiden alueelle uurtamassa syvässä uomassa. Tuohinonoja virtaa vedenottamon alueen läpi, ennen kuin alittaa moottoritien.

Sipolan alueella varttunut kuusivaltainen ja osin sekapuustoinen talousmetsä on pääasiassa mustikatyyppin tuoretta kangasmetsää. Tuohinonkorven alueella esiintyy mustikkaturvekankaan korpi-muuttumia. Alueella on asuinalueen lähivirkistysmetsän polkuverkostoa. Sipolan alueelta ei ole rajattavissa luonnontilaista tai sen kaltaista arvokasta luontotyyppiä sisältävää luontokohdetta.

Luonunki

Alueelle sijoittuu pääosin peltolohkoja, jotka ovat osin tehokkaassa maatalouskäytössä olevia laajoja peltoalueita, jotka jatkuvat Ritokorpeen. Osin pellot ovat niittymäisiä nurmialueita. Välikorven metsäalueella esiintyy varttunutta kuusivaltaista metsää, joka on pääosin tuoreen kankaan ja aitokorpi-muuttumien muodostamaa mosaiikkia. Metsäalueelta ei paikannettu kuitenkaan erityisiä luontoarvoja.

Niittyrananta

Kaavoituksessa esitettävänä maankäytön muutoksen alueena Niittyranan alue Riihivainion ja jätevedenpuhdistamon välissä on pääasiassa pensoittuvaa peltoaluetta, jolla ei esiinny luonnontilaista tai sen kaltaista kasvupaikkatyyppiä. Alue on hyvin kulttuurivaikutteinen. Alueen halki virtaa Tuohinonoja, jonka varrella peltoalueella ei esiinny erityistä kasvipeitteistä suojavaiohykettä. Niittyranassa Tuohinonojan varren puustoinen osuus on edustavimmillaan kapealla metsäpalstalla, jossa esiintyy viitteitä entisestä virtaveden lähialueen lehtomaisista ja lehtojen kasvupaikkatyypeistä. Tarkastelualueelle ei sijoitu erityisiä luontoarvoja, rajattavaa luontokohdetta tai huomionarvoista kasvilisuutta.

Monkkasenranta

Kaavoituksessa on esitetty maankäytönmuutosalueita Monkkasenrannan itäosia, missä esiintyy nurmipeltoja sekä sekapuustoinen ja puustoltaan varttunut talousmetsäalue. Monkkasenrannan alueelta ei paikannettu arvokkaan luontotyyppin tai kasvilajiston esiintymiä.

13.9.2022

4.3 Arvokkaat luontokohteet

Arvokkaan luontokohteen kriteerit

Arvokkaiksi luontokohteiksi luetaan kohteet, joiden olemassaolo merkittävästi lisää tarkasteltavan alueen luontoarvoja. Merkittävimmät tällaiset ympäristötyypit on lueteltu luonnonsuojelulaissa (LsL 29 §) ja vesilaissa (VesiL. luku 2., 11§). Metsälaki (MetsäL 10 §) määrittelee metsätaloustoimissa huomioitavia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, jotka ilmentävät luonnon monimuotoisuutta ja ne on hyvä huomioida myös muussa maankäytön suunnittelussa.

Suomen toisessa luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa (Kontula ym. 2018) luontotyyppien uhanalaisuutta on tarkasteltu yleisesti koko maassa sekä erikseen Pohjois-Suomessa ja Etelä-Suomessa. Oulun seutu sijoittuu keskiborealiselle kasvillisuusvyöhykkeelle, joka luetaan luontotyyppien uhanalaisuuden aluejaossa Etelä-Suomeen. Luontotyyppiä suojellaan tai huomioidaan muutoin maankäytössä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja lajien elinympäristöjen säilyttämiseksi. Arvokkaalla luontotyyppillä esiintyy usein myös arvokasta eliölajistoa. Arvokkaiden luontotyyppien lisäksi maankäytön suunnittelussa huomioitavia kohteita ovat uhanalaisten, ja varsinkin erityisesti suojeltavien eliölajien (LSL 46 § ja 47 §) esiintymät, sekä EU:n luontodirektiivin liitteiden IV a tarkoittamien eläinlajien lisääntymis- ja levähdysalueet.

Kansallisten lakien mukaiset kohteet ja alueellisesti merkittävät kohteet

Luontoselvitykset on kohdennettu maankäytön muutosalueille. Lisäksi on tarkasteltu ilmakuvan ja kaava-alueen maastonselvitysten osalta muita mahdollisia luontoarvoiltaan potentiaalisia luontotyyppiä tai lajiston elinympäristöjä. Kaava-alueelle ei sijoitu luonnonsuojelulain 29 §:n mukaisia arvokkaita luontotyyppiä tai vesilain 2 luvun 11 §:n määritelmän mukaisia pienvesiä. Kaava-alueelta ei tunnistettu sellaista luontokohdetta, jonka luontotyyppi olisi edustava, luonnontilaisen kaltaisen ja valtakunnallisesti tai alueellisesti uhanalainen.

Tuohinonojan lähialue suositellaan säästökohteena, jolloin se muodostaa ekologisen vyöhykkeen, joka myös turvaa paikallisesti kaava-alueen luonnon monimuotoisuutta, lajiston elinympäristöjä ja kasvupaikkoja sekä myös virkistyskäyttöraoa lähiluontokohteena alueen asukkaille.

4.4 Uhanalainen ja alueellisesti merkittävä kasvilajisto

Kaava-alueen inventoinneissa maankäytön muutosalueita ei paikannettu uhanaltaista, luontodirektiivin liitteen IV b mukaista tai alueellisesti uhanalaista putkilokasvi- tai sammallajistoa. Muutoin kaava-alueen kasvillisuus on tyypillistä kulttuurivaikutteisen ympäristön, talousmetsien sekä muokatun rantametsän lajistoa, eikä kasvupaikoissa ole sellaisia piirteitä, että potentiaalia vaateliaaman kasvillisuuden esiintymiselle olisi.

Kaava-alueelta on aiempia havaintotietoja silmälläpidettävän (NT) sammakonleinikin (*Ranunculus reptabundus*) esiintymistä ja kaava-alueen eteläosan luontoselvityksissä (Pöyry 2018) havaittiin yksi esiintymä Tuohinonojan varrelta ja Tupoksen puolella (kaava-alueen etelärajalla) on myös havaittu kaavoituksen selvityksissä sammakonleinikkiä ojista (Ramboll 2019). Lajia esiintyy usein vesijäntömailla sekä ojien varsilla, mutta ei useinkaan perättäisinä vuosina samoilla kasvupaikoilla. Tiedossa olevia esiintymiä ei tarkistettu vuoden 2022 inventoinneissa. Vanhat lettorikon havaintopaikat ovat alueen nykytilanne ja lajin kasvupaikkavaatimukset huomioiden jo tulkittavissa hävinneiksi.

13.9.2022

5 LINNUSTO

5.1 Pesimälinnusto

Kaava-alueella toteutettiin pesimälinnustoselvityksiä sovellettuna kartoituslaskentana havainnollisella maankäytön muutosalueilla (kuva 2) pesimälinnustoa toukokuun ja kesäkuun varhaisen aamun inventointikerroilla. Toteutetuissa pesimälinnustoselvityksissä erillisillä kaavan maankäyttömuutosalueilla havaittiin kaikkiaan 35 pesimälajiksi tulkittavaa lajia. Aluekohtaisesti esitetään tuloksena lajisto, jossa tulkitaan alueilla mahdollisesti, todennäköisesti tai varmasti pesivät lajit lintuatlaslaskennoissa käytettyjen pesimävarmuuskriteerien (4. lintuatlaksen ohjeet, 2022) perusteella.

Kaava-alueen sijainnista ja ihmisvaikutteisuudesta johtuen alueen linnusto koostuu pääasiassa alueellisesti yleisistä viljelysalueiden, talousmetsien sekä kulttuurivaikutteisten alueiden lintulajeista. Lisäksi tarkastelualueelle sijoittuu pelloilla pesivän kahlaajalajiston esiintymisen painopistealueita, mikä on merkittävää Liminganlahden lähiseudun uhanalaisten ranta- ja peltokahlaajien esiintymisen kannalta.

Sipolan alueen laajemman sekapuustoisien ja puustoltaan varttuneen metsäkuvion (Sipola-Tuohinonkorpi) yleisimmät pesimälajit (pvi; varma) ovat havaintojen perusteella peippo, metsäkirvinen, punakylkirastas, pajulintu, talitiainen, laulurastas, sinitiaainen, punarinta, kirjosiippo ja tiltalti. Lisäksi metsäalueen lajistossa havaittiin (pvi; todennäköinen) käpytikka, sepelkyyhky, varis, harmaasiippo, mustarastas, lehtokerttu, vihervarpunen, hömötiainen, rautiainen, punatulkku ja varpushaukka. Sipolan alueen pienten peltojen ja pihapiirien lähialueen pesimälajistossa havaittiin (pvi; varma) kirjosiippo, pikkuvarpunen, pajusirkku, räkättirastas, töyhtöhyppä, viherpeippo, peippo, pajulintu, västäräkki, haarapääsky ja harakka. Lisäksi Sipolan lounais- ja eteläpuolelle sijoittuvien laajempien peltoalueiden lajistoon lukeutuvat (pvi; varma) pensastasku, keltasirkku, isokuovi, töyhtöhyppä, niittykirvinen, taivaanvuohi ja kiuru. Peltoalueella havaittiin myös saalistelevina tai yksittäishavaintoina (pvi; mahdollinen) isolepinkäinen, tuulihaukka ja ruskosuohaukka. Härkäinmaan peltoaluetta tarkasteltiin vain sen pohjoislaiteesta, joten pensoittuneen peltoalueen lajisto saattaa olla monipuolisempi, mikäli peltoaluetta olisi kävelty järjestelmällisesti aamun kartoituskuuntelun aikana.

Luonungin alueen pelloilla ja kuusikon laiteissa havaittiin yleisimpinä (pvi; varma) pesimälajeina töyhtöhyppä, keltasirkku, kiuru, pajulintu, niittykirvinen, punakylkirastas, kiuru, laulurastas ja hernekerttu. Lisäksi alueen inventoinneissa havaittiin (pvi; mahdollinen/todennäköinen) suopöllö, varis, sepelkyyhky, metsäviklo, ruokokerttunen, haarapääsky ja tuulihaukka.

Niityrannan peltoalueen ja pensaikkojen pesimälajistossa havaittiin (pvi; varma) keltasirkku, töyhtöhyppä ja isokuovi. Lisäksi (pvi; todennäköinen/mahdollinen) lajistossa havaittiin hernekerttu, punavarpunen, sinitiaainen, harakka ja naakka.

Monkkasenrannan pienellä selvitysalueella yleisimmät pesimälajit olivat (pvi; varma) peippo, pajulintu, punarinta, töyhtöhyppä, kiuru ja punakylkirastas. Lisäksi alueella havaittiin (pvi: todennäköinen / mahdollinen) taivaanvuohi, västäräkki, mustarastas, naakka, keltasirkku, talitiainen, pensastasku, rautiainen, sepelkyyhky ja vihervarpunen.

Useita lentäviä lokkeja ja varislintuja tai selvästi alueen ylittäviä petolintuja tai vesilintuja ei huomioitu alueen pesimälajiston indekseissä.

Edellä mainittujen kartoituskohteiden lisäksi kaava-alueen inventoinneissa tehtiin muita pesimälajistoon tulkittavia havaintoja; mm. vaarantuneen mustapyrstökuirin pesintään viittaavia havaintoja Monkkasenrannassa sekä Isoaukiontien eteläpuolella. Äärimmäisen uhanalaisen peltosirkun laulava koiras havaittiin kaava-alueen eteläosissa, Kahilaniemen pohjoispuolella. Molemmista lajeista on

13.9.2022

myös aiempaa havaintoaineistoa (lajitietokeskus, Ely-keskuksen tiedonanto) kaava-alueelta sekä sen lähialueelta.

Kuva 8. Kaava-alueen inventointien perusteella alueella on peltojen ja avoimien alueiden pesimälajistolle, kuten suopöllölle ja isokuiville, tärkeitä pesimäbiotooppeja

5.2 Suojellisesti huomionarvoiset lajit ja linnustollisesti arvokkaat kohteet

Havaituista varmasti tai todennäköisesti pesivistä 38 lajista 9 lajia on suojellisesti huomionarvoisia. Uhanalaisen tai silmälläpidettävän statuksen omaavista hömötiainen ja viherpeippo ovat erittäin uhanalaisia (EN), pajusirkku, töyhtötiainen, haarapääsky ja pensastasku vaarantuneita (VU), taivaanvuohi, isokuovi, kiuru, punavarpuinen, västäräkki, harakka ja järripeippo silmälläpidettäviä (NT). Lisäksi alueen inventoinneissa havaittiin äärimmäisen uhanalainen (CR) peltosirkku, vaarantuneet (VU) sinisuohaukka ja mustapyrstökuiri sekä silmälläpidettävät (NT) punajalkaviklo ja käenpiika. Suopöllö lukeutuu EU:n lintudirektiivin liitteen I lajistoon ja isokuovi on Suomen kansainvälinen vastuulaji. Alueella levähtävinä ja kerääntyvinä havaittavia hanhilajeja sekä kurkia ja joutsenia ei ole huomioitu tässä pesimälajiston listassa.

Useat edellä mainitut huomionarvoiset lajit ovat alueellisesti ja seudullisesti melko yleisiä ja tavanomaisia pesimälajeja, vaikka niiden kannankehitys valtakunnallisesti ja kansainvälisesti onkin ollut taantuva.

Kaava-alueen eteläosiin on laadittu vuonna 2019 pesimälinnustaselvitys (Pöyry 2019), jonka tuloksena kotalaisen pienellä alueella (kuva 2) havaittiin 37 lajia, joista 34 arvioitiin pesivän selvitysalueella. Vuoden 2019 selvitysten (Pöyry 2019) perusteella on todettu, että tärkeä kahlaajien pesimäalue sijoittuu Kortesuon alueelle, Vt4:n länsipuolelle, missä on kahlaajien pesimäympäristönä merkittävä viljelemätön, mutta niitetty peltoalue. Tälle peltolohkolle on kehittynyt luonnontilaisen niityn kaltainen biotooppi, joka on mm. mustapyrstökuiirin ja suokukon pesimäbiotooppina ihanteellinen. Alueen peltotyöt sekä varislintujen saalistus ovat merkittävät uhkatekijä kahlaajien peltopesinnöissä. Peltotöiden aiheuttaman pesimätappion voidaan todeta vaihtelevan vuosittain pesimäbiotooppien eri osissa, minkä vuoksi on tärkeää, että soveliaat pesimäalueet ovat riittävän laajoja.

Mustapyrstökuiri (*Limosa limosa*) on uhanalaisuusluokituksessa vaarantunut (VU), EU:n lintudirektiivin liitteen II muuttolintuihin lukeutuva laji, jonka Suomen pesimäkannan merkittävin alue on Liminganlahden ympäristössä, Oulun seudun kerääntymisalueen rantaniityillä ja peltoalueilla. Mustapyrstökuiirin peltopesintöjen eräs painopistealueista on juuri kaava-alueen etelä- ja luoteisosissa (Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus; aineistot vuosien 2014-2021 paikannetuista pesinnöistä, julkaisematon). Mustapyrstökuiri pesii tyypillisesti löyhästi yhdyskuntina eli useita pareja samalla laajalla ja sopivan

13.9.2022

matalakasvuisella pelto- tai niittyalueella. Mustapyrstökuirin pesimäbiotoopit ovat usein myös muutoin linnustollisia monimuotoisuuskeskittymiä, sillä samoilla alueilla kaava-alueen kuirikeskittymissä pesii myös useita pareja suokukkoja (äärimmäisen uhanalainen, CR), punajalkavikloja ja isokuoveja (silmälläpidettävä, NT) sekä töyhtöhyppiä. (kirjall. tiedonanto, Jorma Pessa 6.9.2022). Kahlaajien pesimäalueina tärkeät peltoalueet on osoitettu aineiston perusteella kartalla kuvassa 11.

Peltosirkku (*Emberiza hortulana*) on voimakkaasti taantunut peltoalueiden pesimälaji. Laulavasta koiraasta tehtiin havainto kaava-alueen inventoinneissa (kuva 11). Lisäksi lajitietokeskuksen tietokannoissa on Suomen 4. lintuatlaksen laskennoista Ketolanperäntien ja Tupoksen väliseltä pensoittuneelta peltoalueelta havainto (todennäköinen pesintä) varoittlevasta peltosirkusta. Murron ja Ritorin väliseltä alueelta, kaava-alueen itäpuolella, on myös peltosirkkuhavaintoja ja pesimävarmuusindeksin mukaan mahdollisia tai todennäköisiä pesintöjä. Kaava-alueen eteläosien voidaan todeta olevan lajin pesintöjen nykytilanne huomioiden merkittävää elinympäristöä peltosirkulle. Vanhan havaintoaineiston mukaan (laji.fi) peltosirkku on ollut palon runsaampi ja lajista on tehty havaintoja vielä 1990-luvulla myös kaava-alueen keski- ja pohjoisosista.

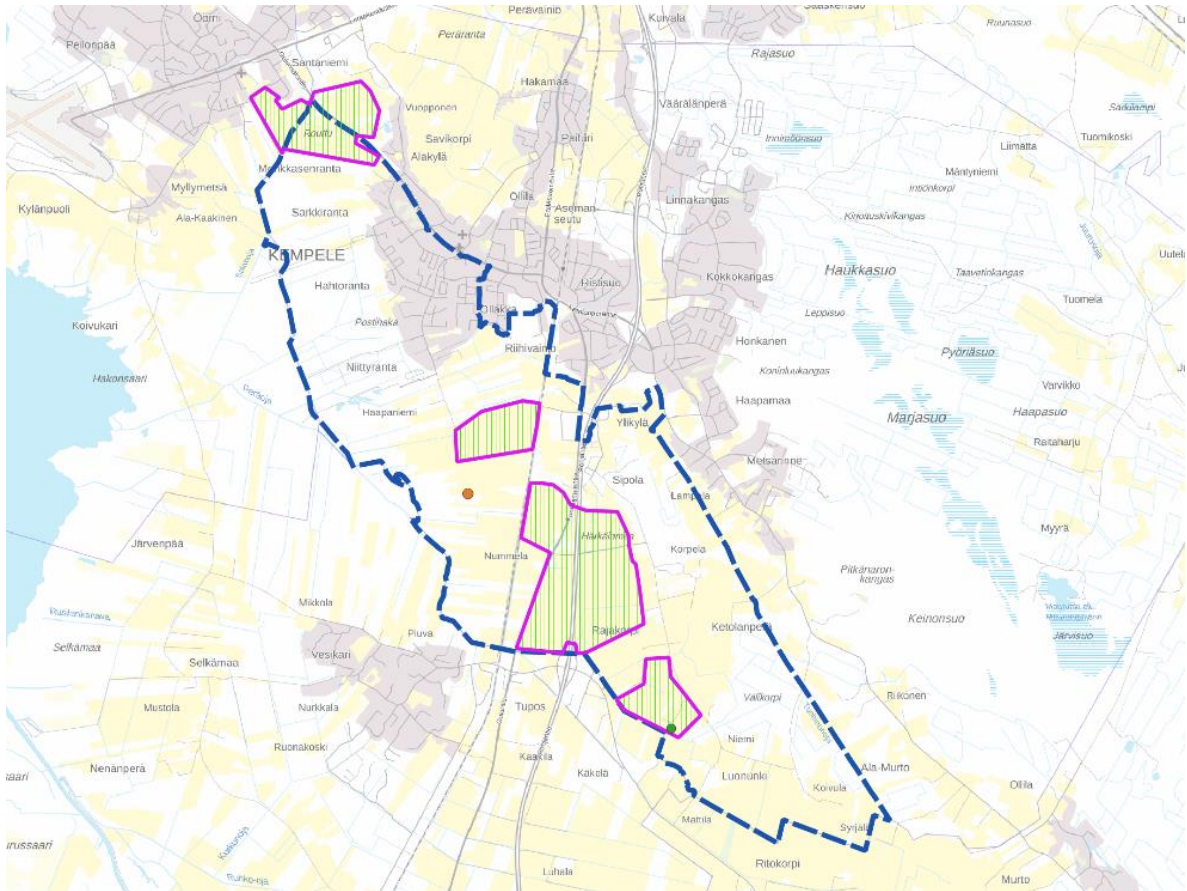

Kuva 9. merkittävien peltopesintöjen alueella kahlaajalajisto on myös runsas yksilömäärän lisäksi. Töyhtöhyppä (vas.) lukeutuu kaava-alueen runsaslukuisimpiin peltopesijöihin ja mustapyrstökuiri (oik.) on kaava-alueen arvokkaimpia pesimälajeja.

Kuva 10. Kaava-alueelle sijoittuu osittain kesannolla olevia peltoja, pensaikkoja ja vanhoja latoja, jotka lisäävät pesimälinnuston elinympäristön monipuolisuutta. Rajakorven alueella todettiin tuulihaukan pesintä.

13.9.2022

Kuva 11. Kahlaajien tärkeät pesimäalueet (pinkki rajaus) mustapyrstökuiirin pesimäaineistoon perustuen. Äärimmäisen uhanalaisen peltosirkun pesintään viittaavat havainnot kaava-alueella (vihreä laji.fi-aineistosta, oranssi FCG 2022 maastotyöt).

5.3 Muuttolinnuston kannalta merkittävät alueet

Kaava-alueen eteläosiin on laadittu (Pöyry 2019) kevät- ja syysmuutonseurantaa. Selvityksen tarkoituksena on ollut paikantaa alueen eteläosan (logistiikka-alueen selvitykset) merkitystä muutonaikaisena levähdysalueena etenkin hanhille, joutsenille ja kurjelle. **Kevätmuutolla** selvitysalueella pysähtyi tai sen kautta muutti huhtikuussa runsaasti hanhia, joutsenia ja kurkia, sekä toukokuun alkupuolella kahlaajia, joista osa jäi alueelle pesimään. Metsähanhien kevätaikaisia kerääntymiä Niitynmaan länsipuolella, jossa suurin havaittu kerääntymä oli reilut kuusisataa yksilöä. Suuria parvia levähteli myös Ukonmaan–Karjanmaan välisellä alueella sekä Niityrannan-Tuohinonjan laajemmilla peltoalueilla. Kuria selvityksissä on havaittu myös alueen kapeammilla peltokaistaleilla. Parhaimmillaan alueella kerääntyi lähes neljäsataa kurkea. Joutsenten keväiset kerääntymät olivat 100-200 yksilöä Härkäinmaan-Niitynmaan välisellä alueella. Kevätaikaisten kerääntymien selvitys on laadittu vain kaava-alueen eteläosalle.

Syysmuutonseurannassa alueelta on havaittu vähäisempiä määriä suurten lintujen kerääntymiä. Kurkia on todettu kerääntyneen syksyllä Ukonmaan-Karjanmaan väliselle alueelle, enimmillään noin 200 yksilöä. Havaintojen perusteella kahlaajien syysmuutonaikaiset kerääntymät sijoittuvat samoille alueille kevään kerääntymien kanssa. (Pöyry 2019).

13.9.2022

Muuttoaikana kaava-alueella pysähtyy ja sen kautta muuttaa runsaasti hanhia, joutsenia ja kurkia sekä kahlaajia ja petolintuja. Kahlaajien ja petolintujen kannalta tärkeimmät muutonaikaiset alueet ovat Kahilanniemen ja Nummelan pelloilla. Kuokkamaan länsipuolella on tärkeitä levähdysalueita kaikille muutolla levähtäville lajiryhmille. Muuttolinnustolle tärkeimmiksi alueiksi selvityksessä todetaan Kuokkamaan länsipuolinen alue sekä Rajakorven länsipuolinen Niitynmaan–Karjanmaan alue. (Pöyry 2019).

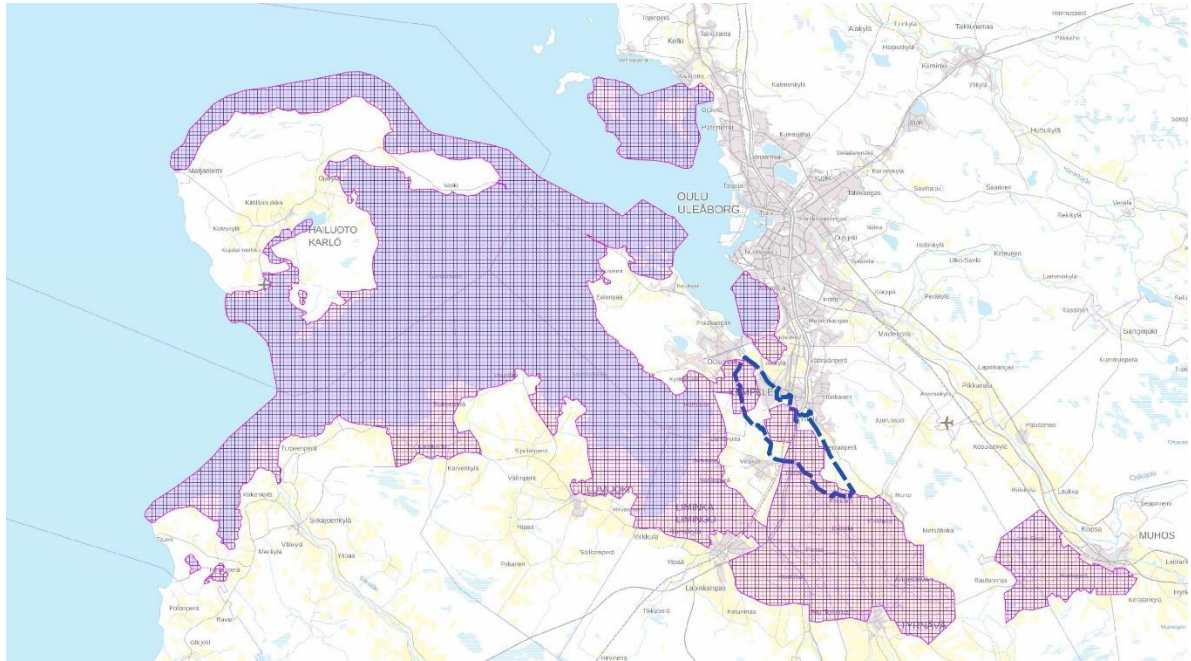
Kaava-alueesta suurin osa eli keskiosan laajemmat peltoalueet sekä luoteisosan peltoalueet sijoittuvat kansainvälisesti tärkeälle (IBA) lintualueelle; ”Oulun seudun kerääntymisalue” (kuva 13). Kyseinen IBA-alue on laaja ja sisältää lähes 82 km² alueen. Tyrnävän-Kempeleen-Limingan yhtenäiset peltoalueet kaava-alueen eteläosissa ja sen eteläpuolella lukeutuvat myös Limingan lakeuden kulttuurimaisema-alueeseen (kuva 14), jolla on suuri merkitys muutonaikaisena kerääntymisalueena. Kaava-alueen eteläpuolisella seudulla kerääntyy nykyisin suurempia muuttajamääriä, kuin kaava-alueen laajemmilla eteläosan pelloilla (Pöyry 2019, FCG inventoijan oma kokemus sekä maastohavainnot 2021-2022).

Suurten lintujen kerääntymien vuoksi kaava-alueen Rajakorven peltoalueilla on voimalinjassa sekä useissa matalajännitelinoissa avoimella peltoaukealla lintuhavaintoesteitä eli palloja, jotka edistävät linjojen havaittavuutta linnuille alueella, jossa suurten lintujen liikehdintää on runsaasti.

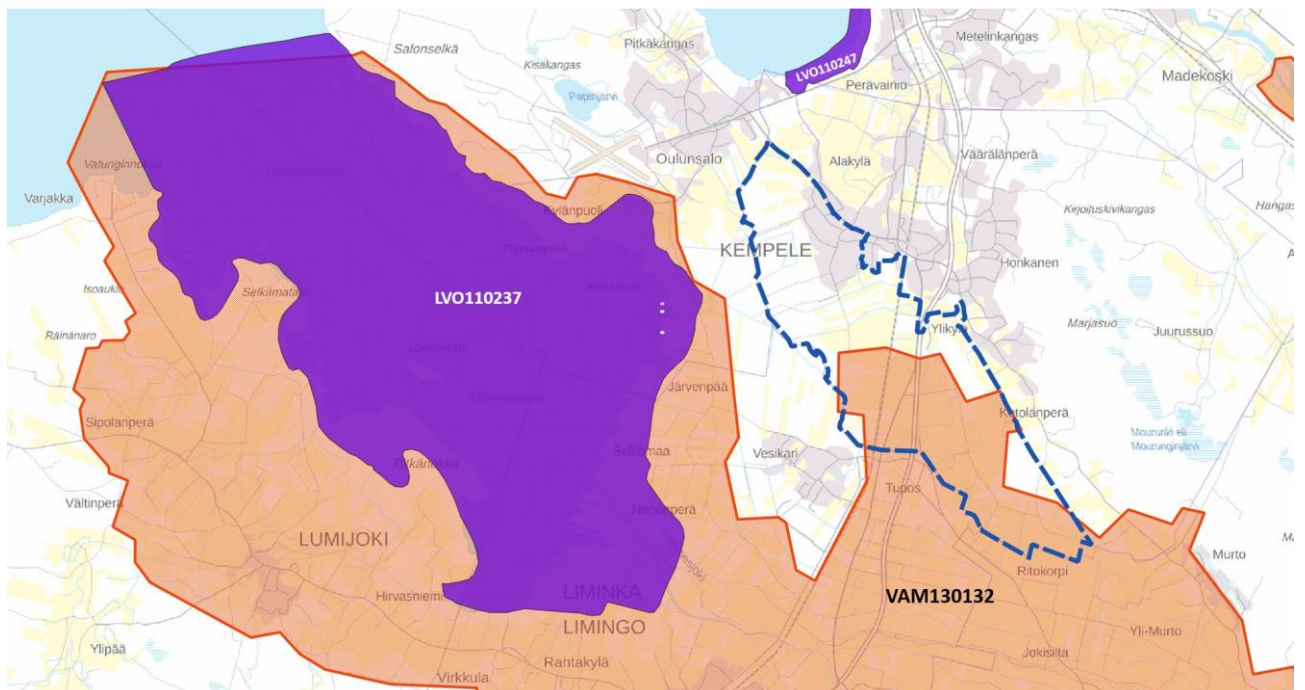

Kuva 12. Rajakorven peltoalueella on suurjännite- sekä matalajännitelinoissa lintujen törmäyksiä estäviä heijastimia ja palloja.

13.9.2022

Kuva 13. Kaava-alueen sijoittuminen Oulun seudun kerääntymisalueelle, joka on kansainvälisesti tärkeä lintuustoalue (IBA, Important bird area).

Kuva 14. Lintuvesiensuojeluohjelman alueet sekä valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Limingan lakeuden kulttuurimaisema, VAM130132).

13.9.2022

6 ELÄIMISTÖ

6.1 Alueen yleinen eläinlajisto

Kaava-alueen yleinen eläinlajisto on tyypillistä peltoalueiden lajistoa, joka viihtyy myös taajamien lähialueella. Alueella esiintyy hirvieläimistä hirveä ja metsäkaurista. Rusakon todettiin olevan melko runsas.

6.2 Direktiivilajisto

EU:n luontodirektiivin liitteessä IV (a) luetellaan yhteisön tärkeänä pitämiä, ns. tiukan suojelujärjestelmän lajeja, joiden lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittäminen ja heikentäminen on Suomen luonnonsuojelulain perusteella kiellettyä (Lsl 49§ ja 42 §). Alueellisesti tarkastellen tähän lajistoon potentiaalisimmin lukeutuu viitasammakko. Lisäksi tarkasteltiin liito-oravan esiintymistä kaava-alueen itäosan metsissä, vaikka lajin levinneisyys Oulun seudun eteläpuolisilla viljelylakeuksien alueella on hyvin epätodennäköistä.

Saukon osalta kaava-alueen virtavedet ovat liian pieniä ja häiriövaikutteisia sekä jäätyvät heikon virtaaman vuoksi talviaikana. Lepakoiden osalta kaava-alueen vanhaa rakennuskantaa ei inventoitu ja pääosin potentiaaliset vanhojen rakennusten alueet sijoittuvat kaava-alueen ulkopuolelle. Kaava-alueelta puuttuu myös runsaasti kolopuita sisältävät rehevät saalistelualueet vesistöjen ääressä. Levinneisyyden puolesta alueella saattaa esiintyä todennäköisimmin pohjanlepakkoa.

Viitasammakko

Kaava-alueen viitasammakkoinventoinneissa kuunneltiin viitasammakkoa sen inventointiin soveltuvana ajankohtana toukokuun lämpiminä iltoina. Kaava-alueen itä- ja keskiosista lajista ei tehty havaintoja. Suurin osa kaivetuista lampareista kaava-alueen länsi- ja lounaisosissa oli myös yllättäen sammakoista tyhjiä, vaikka samaan aikaan kaava-alueen länsiosassa oli äänessä useita yksilöitä. Jätevedenpuhdistamon aluetta ei inventoitu.

Liminganlahteen laskevien Peräojan ja Salmiojan lähivaluma-alueen ojikoissa, luhtaisissa rantametsissä ja tulvivilla pensaikkoluhdilla esiintyy inventoinnin perusteella viitasammakkoa kohtalaisen tiheästi. Inventoinneissa paikannettiin lajin soidinäänteleviä yksilöitä useista kohdista Hahtorannan ja Leton väliseltä alueelta, kaavarajan molemmin puolin (kuva 15).

Viitasammakkoa ei havaittu Ollakan alueella olevissa, vanhan tiilitehtaan montuissa. Viitasammakkoa ei myöskään kuultu kevään inventoinneissa Tuohinononjan alueelta tai Peräojan alueelta, sillä molemmat ojat ovat uomansa syvään uurtaneita ja penkereet tn. liian korkeita lajin vakituisiksi elinympäristöiksi. Lisäksi keväällä soidinaikaan ojissa oli vielä tulvavesiä ja paikoin kohtalainen virtaama.

Liito-orava

Kaava-alueelta inventoitiin alueen itäosien metsäisiä seutuja, etenkin varttuneita kuusikoita liito-oravan esiintymisen kannalta toukokuussa 2022, jolloin etsittiin papanoita, jotka osoittaisivat lain esiintymistä. Liito-oravan papanahavaintoja ei tullut lajille potentiaalisista ympäristöistä. Alueen kuusikoissa ei esiinny järeitä haapoja tai muita kolopuita. Oravan risupesä havaittiin muutamia, mutta liito-oravasta ei viitteitä.

13.9.2022

Lepakot

Kaava-alueelle ei toteutettu aktiiviseurantalaitteilla (detektori) tehtävää lepakkoselvitystä. Lepakoille potentiaaliset ympäristöt sijoittuvat rakennetun ympäristön pariin, erityisesti kaava-alueen ulkopuolella olevan vanhemman rakennuskannan ja puistomaisten alueiden tuntumassa lepakoita saattaisi esiintyä. Tupoksen Ankkurilahden asemakaavoituksen yhteydessä on laadittu kolmen käyntikerran aktiiviseuranta, jonka aikana ei havaittu lepakoita (Ramboll 2019). Tämä viittaa siihen, että peltovaltaisilla alueilla pohjanlepakoiden tiheydet ovat pieniä ja esiintymispotentiaali elinympäristöjen ja saalistusalueiden suhteen heikko.

Kuva 15. Kaava-alueen viitasammakkoinventoinneissa paikannetut lajin esiintymäalueet (FCG, toukokuu 2022).

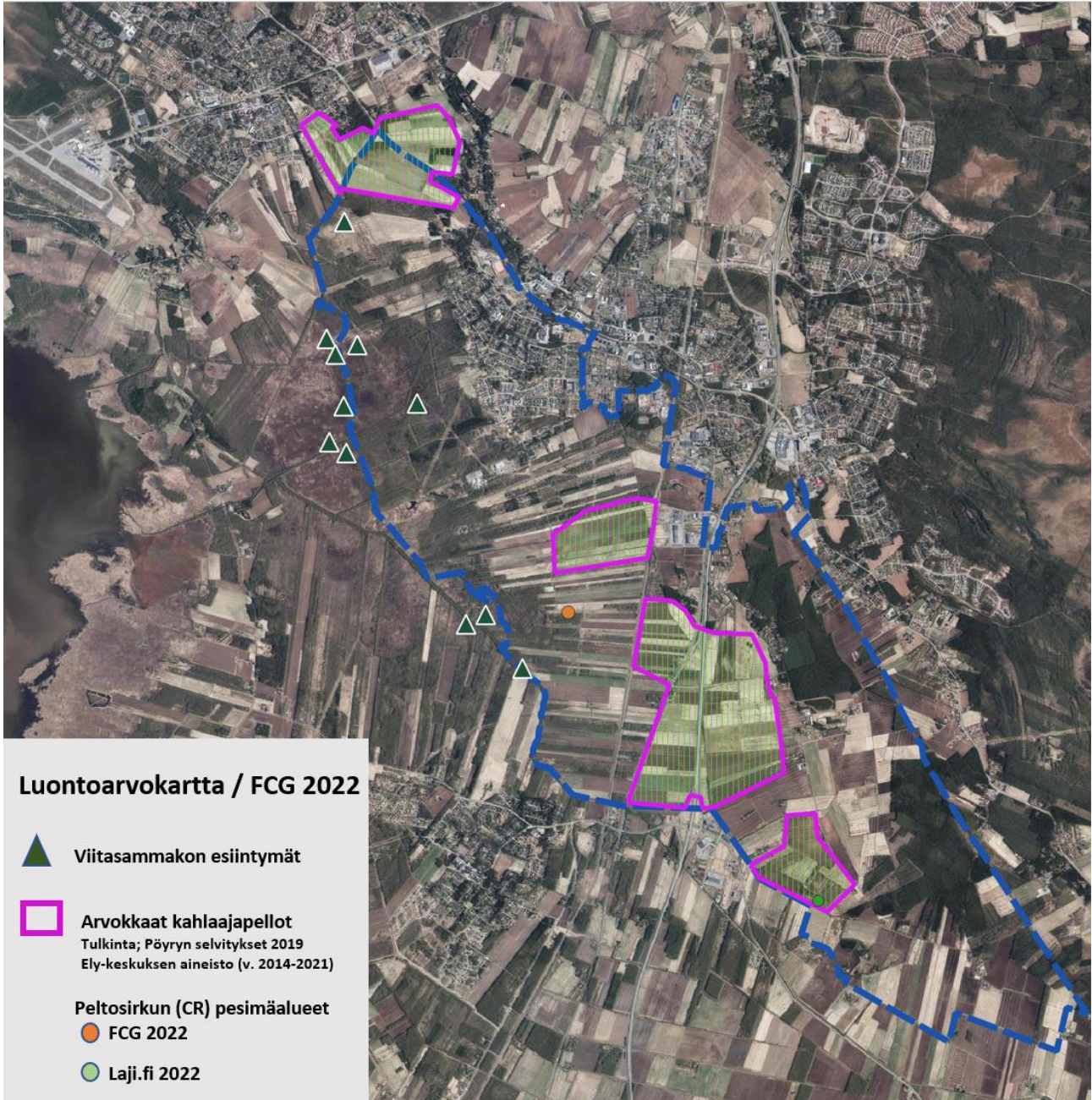
13.9.2022

Lähteet

- Hyvärinen, Esko; Juslén, Aino; Kempainen, Eija; Uddström, Annika; Liukko, Ulla-Maija 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018: Suomen luontotyypin uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja Ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925s.
- Laji.fi -paikkatietoaineistot. Luomus, Suomen lajitietokeskus. Tarkasteltu 4/2022 ja 9/2022.
- Lintuatlas -hanke, 4. lintuatlaslaskenta; Lintuatlaksen pesimävarmuusindeksit.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Lehtiniemi, T., Mikkola-Roos, M. & Virolainen, E. 2002. Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. BirdLife Suomen julkaisu nro 4. Suomen graafiset palvelut, Kuopio. 142 s.
- Liukko, U-M., Henttonen, H., Hanski, I. K., Kauhala, K., Kojola, I., Kyheröinen, E-M. & Pitkänen, J. 2016. Suomen nisäkkäiden uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Mammal Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 34 s.
- Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.). 2017. Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.
- Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus 2022: mustapyrstökuirin pesäpaikkatiedot vuosilta 2014-2021, julkaisematon aineisto. (Sposti, J. Pessa, 6.9.2022)
- Pöyry 2019: Kempeleen eteläinen logistiikka-alue, Linnustoselvitys. 15.11.2019
- Pöyry 2018: Eteläinen logistiikka-alue, Luonto- ja maisemaselvitys, 28.9.2018.
- Rautiainen, V-P., Rytteri, T., Kurtto, A. & Väre, H. 2002. Putkilokasvien uhanalaisuuden arviointi – lajikohtaiset perustelut. Suomen ympäristö 593. Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 194 s.
- Ramboll 2019: Ankkurilahti, asemakaavan laajennus. Liminka. Kaavaselostuksen liite 7 (lepakoselvitys).

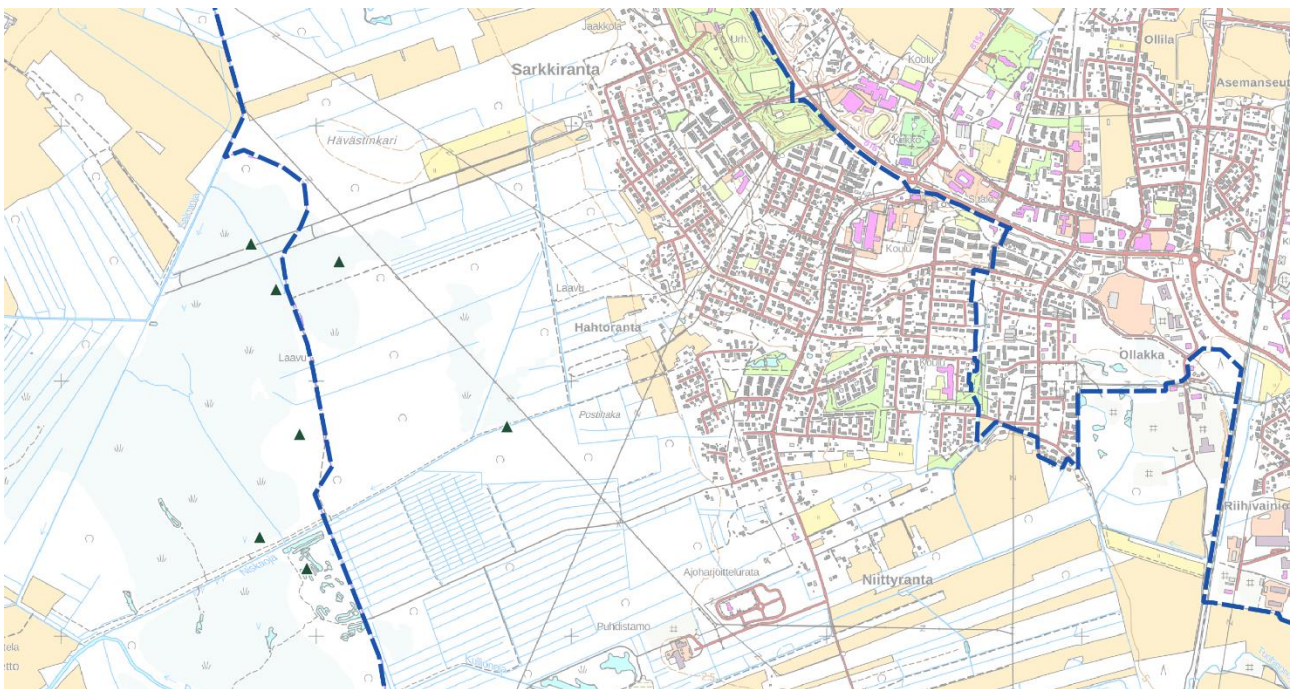
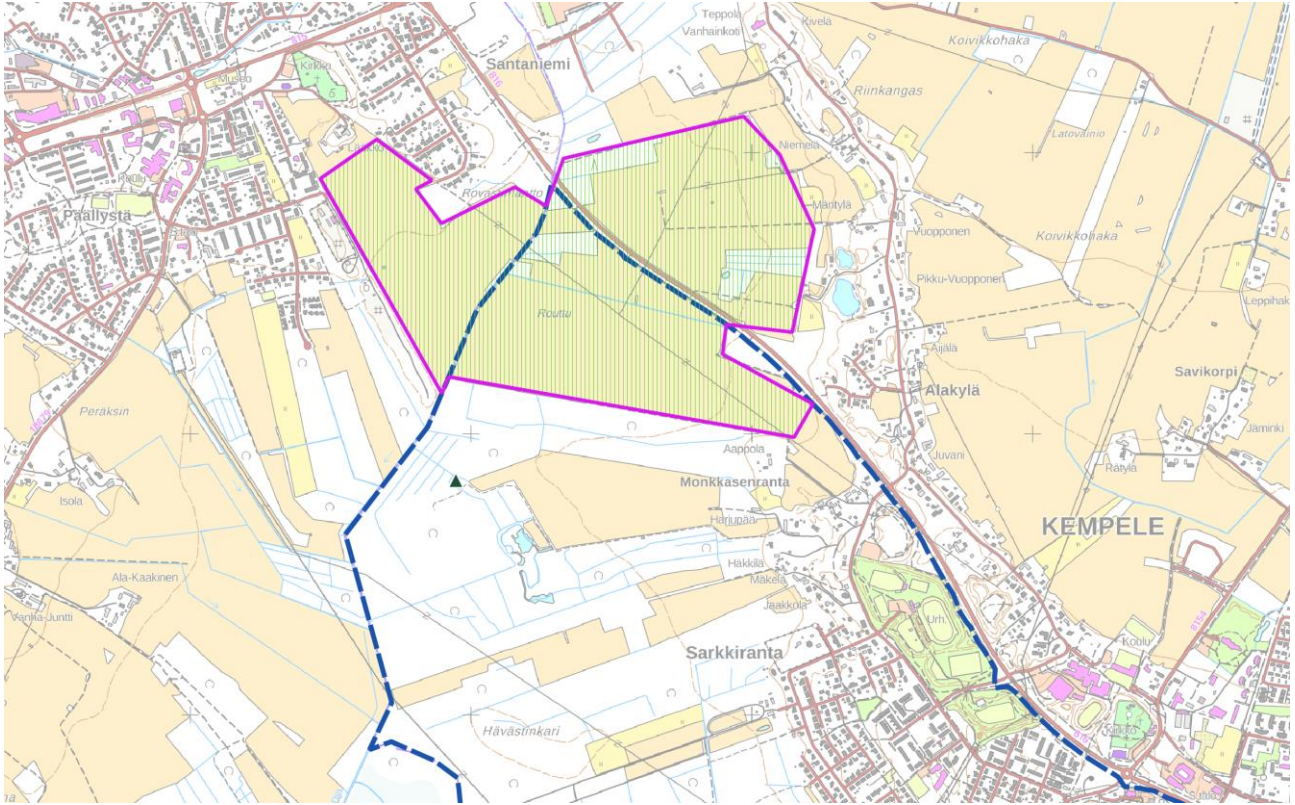
13.9.2022

LIITE 1

13.9.2022

Seuraavassa sama liitekartta peruskarttapohjalla osa-alueina esitettynä alkaen pohjoisesta.

13.9.2022

